

Kapcsolatteremtés a tündérmesékben

BÁRDOS JÓZSEF

Neumann János Egyetem, Kecskemét

bardos.j@gmail.com

Az előadás kiindulópontja, hogy gyermekeinknek gyakran gondot okoz a köszönés, a megszólítás. Ha ennek okait keressük, rá kell döbbernünk, hogy a mai magyar nyelvhasználatban ezek általános problémaként mutatkoznak.

A XVII. századig a magyar nyelvhasználatban általános volt a tegezés. A társadalmi tagozódás erősödésével, bonyolultabbá válásával lassanként terjedni kezdett a magázó forma, de ekkor is elsősorban az uralkodó osztályok tagjai között. Ekkoriban alakult ki az a kettősség, amelynek lényege a nyelvészociológiába vezet át. Tudniillik, hogy a társadalmi hierarchiában fölfelé kötelezővé vált a magázás, míg lefelé továbbra is elfogadott volt a tegezés.

Az általános tegező forma csak a népmesékben élt tovább. A társadalmi hierarchia szerinti megkülönböztetés napjainkig érezteti hatását, ráadásul sokféle álegyenlőség és egyenlőtlenség bonyolítja tovább a helyzetet (pl. tanárok, orvosok egymás közt, férfiak és nők, főnökök és beosztottak, szülők és gyerekek, óvónők és gyerekek, illetve tanárok és gyerekek). Természetesen ezzel együtt járt a köszönés változása is. A köszönések java kikopott a használatból, a megmaradt (torzult) formák használata kissé udvariatlan stílusértékűvé vált.

A megszólítás módjában azonban lényegében máig tovább él, a tündérmesékben jellemző „foglalkozásnév + úr, úrfi, asszony, kisasszony (bár ez utóbbi problematikus, mettől meddig, kinek lehet mondani?). A gyerekeknek viszont bátran ajánlható a foglalkozásnév + bácsi, néni formula, míg aztán valamikor a kamaszkor táján belenőnek az általános zűrzavarba.

Kulcsszavak: köszönés, megszólítás, tündérmese, nyelvhasználat, hagyomány